Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOMNUL GIOVANNI PITRUZZELLA
prezentate la 28 mai 2020[1]

Cauza C-556/19

Societatea Eco TLC
împotriva
Ministre de la Transition écologique et solidaire
cu participarea
La Fédération des entreprises du recyclage

[cerere de decizie preliminară formulată de Conseil d'État (Consiliul de Stat, Franța)]

„Trimitere preliminară – Ajutoare de stat – Răspundere extinsă a producătorilor – Ecoorganism autorizat de autoritățile publice să perceapă contribuții financiare de la entitățile care introduc pe piață anumite produse pentru a îndeplini în numele acestora obligația lor legală de tratare a deșeurilor provenite din aceste produse – Sprijin financiar plătit de ecoorganism operatorilor de sortare cu care a încheiat convenții – Noțiunea de «resurse de stat» – Contribuții obligatorii – Controlul public al resurselor – Existența unei legături suficient de directe între avantaj și o diminuare, cel puțin potențială, a bugetului de stat"

1. Dispozitivul răspunderii extinse a producătorilor instituit în Franța pentru gestionarea deșeurilor provenite din produse textile, din lenjeria de uz casnic și din încălțăminte (denumite în continuare „produse TLC") instituie o schemă de ajutor de stat în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE?

2. Aceasta este în esență întrebarea adresată Curții de Conseil d'État (Consiliul de Stat, Franța) în cererea de decizie preliminară care face obiectul prezentelor concluzii.

3. În prezenta cauză, Curtea se confruntă pentru prima dată cu problema legăturii dintre, pe de o parte, normele în materie de ajutoare de stat și, pe de altă parte, schema de răspundere extinsă a producătorilor, introdusă în dreptul Uniunii prin Directiva 2008/98/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 noiembrie 2008 privind deșeurile și de abrogare a anumitor directive[2].

4. Expresie a „principiului poluatorul plătește", principiu fundamental în domeniul mediului, consacrat la articolul 191 alineatul (2) TFUE, schema de răspundere extinsă a producătorilor constituie o piatră de temelie a reglementării Uniunii în materie de gestionare a deșeurilor. Această schemă implică luarea unui set de măsuri potrivit cărora producătorii de produse trebuie să poarte responsabilitatea

1 Limba originală: franceza.

2 JO 2008, L 312, p. 3. Această directivă a fost modificată de mai multe ori, iar ultima dată prin Directiva (UE) 2018/851 a Parlamentului European și a Consiliului din 30 mai 2018 de modificare a Directivei 2008/98/CE privind deșeurile (JO 2018, L 150, p. 109).

financiară și, eventual, organizatorică pentru gestionarea stadiului de deșeu din ciclul de viață al unui produs [3]. Schema menționată constituie unul dintre mijloacele care contribuie la realizarea de către Uniunea Europeană a obiectivului „o societate a reciclării”, urmărind evitarea generării de deșeuri și utilizarea deșeurilor ca resursă [4], în perspectiva creării unei economii circulare [5].

5. În prezenta cauză, printre diferitele scheme de răspundere extinsă a producătorilor instituite în Franța [6], cea care privește produsele TLC este pusă în discuție din perspectiva compatibilității sale cu normele Uniunii în materie de ajutoare de stat. Societatea Eco TLC, singurul ecoorganism autorizat în Franța pentru a realiza în numele producătorilor de produse TLC obligația legală care le revine de tratare a deșeurilor care provin din aceste produse, a formulat la Conseil d'État (Consiliul de Stat) o acțiune în anulare împotriva unui decret ministerial din 2017 care a modificat cuantumul unuia dintre tipurile de sprijin pe care societatea menționată trebuie să le plătească operatorilor de sortare care au încheiat convenții cu aceasta. Eco TLC susține că schema menționată de răspundere extinsă instituie o măsură care constituie un ajutor de stat ilegal.

6. Curtea este chemată, prin urmare, să aprecieze compatibilitatea acestei scheme cu articolul 107 alineatul (1) TFUE. În acest context, aspectul mai problematic privește eventuala calificare drept „resurse de stat” a fondurilor plătite operatorilor de sortare în cadrul dispozitivului în discuție. Prezenta cauză va oferi astfel Curții ocazia de a clarifica în mai mare măsură jurisprudența sa privind noțiunea de „resurse de stat”.

I - Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii

7. Articolul 8 din Directiva 2008/98, intitulat „Răspunderea extinsă a producătorilor”, prevede la alineatul (1) că, „[p]entru a consolida reutilizarea și prevenirea, reciclarea și alte tipuri de valorificare a deșeurilor, statele membre adoptă măsuri legislative sau non-legislative pentru a se asigura că orice persoană fizică sau juridică care, la nivel profesional, elaborează, produce, prelucrează, tratează, vinde sau importă produse (producătorul produsului) este supusă unui regim de răspundere extinsă a producătorului”.

8. Articolul 8a din aceeași directivă, introdus prin Directiva 2018/851 și intitulat „Cerințele minime generale privind schemele de răspundere extinsă a producătorilor”, prevede la alineatul (1) litera (a) că statele membre „definesc în mod clar rolurile și responsabilitățile tuturor actorilor relevanți implicați, inclusiv ale producătorilor de produse care introduc produse pe piața statului membru, ale organizațiilor care pun în aplicare obligațiile în materie de răspundere extinsă a producătorilor în numele acestora, ale operatorilor privați sau publici care se ocupă de deșeuri, ale autorităților locale și, dacă este cazul, ale operatorilor care se ocupă de reutilizare și de pregătirea pentru reutilizare, precum și ale întreprinderilor economiei sociale”.

3 Considerentul (14) al Directivei 2018/851.

4 Considerentul (28) al Directivei 2008/98.

5 În luna martie 2020, Comisia Europeană a adoptat un nou plan de acțiune privind economia circulară, care constituie unul dintre principalele elemente ale „Pactului verde european” (European Green Deal), noul program de creștere durabilă a Europei [a se vedea COM(2020) 98 final]. În acest cadru, schema de răspundere extinsă a producătorilor este menționată ca una dintre măsurile care vizează reducerea semnificativă a cantității totale de deșeuri generate.

6 În Franța există în prezent aproximativ douăzeci de filiere de răspundere extinsă a producătorului, create progresiv prin lege în diferite sectoare, precum ambalajele, bateriile, automobilele, medicamentele și mobila.

9. Același articol prevede la alineatul (5), printre altele, că „[s]tatele membre stabilesc un cadru adecvat de monitorizare și aplicare în vederea asigurării faptului că producătorii de produse și organizațiile care pun în aplicare, în numele acestora, obligațiile de răspundere extinsă a producătorilor pun în aplicare obligațiile care le revin în materie de răspundere extinsă, inclusiv în cazul vânzărilor la distanță, precum și a faptului că mijloacele financiare sunt corect utilizate și că toți actorii implicați în punerea în aplicare a schemelor de răspundere extinsă a producătorilor raportează date fiabile”.

B. Dreptul francez

10. În Franța, articolul L. 541-10-3 din code de l'environnement (Codul mediului) prevede principiul răspunderii extinse a producătorilor care introduc pe piața națională cu titlu profesional produse TLC destinate gospodăriilor. Producătorii, importatorii și distribuitorii (denumiți în continuare „operatorii de pe piață”) de produse TLC sunt astfel obligați să contribuie la reciclarea și la tratarea deșeurilor provenite din aceste produse TLC sau să o realizeze ei înșiși.

11. Pentru a îndeplini această obligație legală, articolul L. 541-10-3 din Codul mediului oferă o alternativă operatorilor de pe piața produselor TLC:

– fie aderă la un *ecoorganism*, titular al unei autorizații emise de miniștrii responsabili cu ecologia și cu industria în temeiul unui caiet de sarcini, și plătesc contribuții financiare acestuia. Acest organism trebuie ulterior să încheie convenții cu operatorii de sortare și cu colectivitățile teritoriale sau cu grupările lor responsabile cu gestionarea deșeurilor și să le plătească contribuții financiare sub forma unui sprijin financiar pentru operațiunile de reciclare și de tratare a deșeurilor în cauză,

– fie pot institui, cu respectarea unui alt caiet de sarcini, un *sistem individual* de reciclare și de tratare a acestor deșeuri, aprobat prin decret de miniștrii responsabili cu ecologia și cu industria.

12. Ultimul paragraf al articolului L. 541-10-3 din Codul mediului prevede că modalitățile de aplicare concretă a prezentului articol, „în special modul de calcul al contribuției, condițiile în care este favorizată inserția persoanelor care se confruntă cu dificultăți în ceea ce privește încadrarea în muncă, precum și sancțiunile în cazul nerespectării [obligației legale menționate care revine operatorilor de pe piața produselor TLC] sunt stabilite prin decret în Consiliul de Stat”.

13. În ceea ce privește ecoorganismele, articolul R. 543-214 din Codul mediului prevede că acestea sunt autorizate pentru o durată maximă de șase ani. În plus, în cererea sa de autorizare, un ecoorganism trebuie să facă dovada capacităților sale tehnice și financiare de a duce la bun sfârșit operațiunile necesare pentru a favoriza, prin intermediul convențiilor pe care le semnează și al contribuțiilor financiare pe care le colectează, reutilizarea, reciclarea, valorificarea materială și tratamentul deșeurilor provenite din produsele TLC. Acesta trebuie de asemenea să indice condițiile în care prevede îndeplinirea clauzelor din caietul de sarcini de care va fi însoțită această autorizare.

14. Articolul R. 543-218 din Codul mediului prevede de asemenea că caietul de sarcini al organismelor cărora le este acordată autorizația precizează printre altele: în primul rând, obiectivele stabilite în ceea ce privește cantitățile de deșeuri sortate, reutilizate, reciclate sau valorificate; în al doilea rând, obiectivele de inserție a persoanelor care se confruntă cu dificultăți în ceea ce privește încadrarea în muncă; în al treilea rând, condițiile în care titularul autorizației va încheia o convenție cu fiecare operator de sortare pentru a contribui la suportarea costurilor de reciclare și de tratare a fracțiunii de deșeuri nereutilizate provenită din sortarea deșeurilor, precum și reducerea contribuției plătite operatorului de sortare în cazul nerespectării de către acesta din urmă a unui obiectiv minim de inserție a acestor persoane.

15. Codul menționat prevede de asemenea, la primul paragraf al articolului R. 543-215, că revine organismelor autorizate sarcina de a stabili cuantumul global al contribuției financiare pe care o percep de la operatorii de pe piața produselor TLC, astfel încât să acopere, în fiecare an, cheltuielile care rezultă din aplicarea caietului de sarcini.

16. Decretul din 3 aprilie 2014 al miniștrilor responsabili cu ecologia și cu industria[7] (denumit în continuare „Decretul din 2014”) a realizat, pe de o parte, publicarea caietului de sarcini pe care trebuie să îl respecte un organism care are ca obiect să contribuie la tratarea deșeurilor provenite din produsele TLC pentru perioada 2014-2019 și, pe de altă parte, a acordat Eco TLC o autorizație pentru a percepe de la operatorii de pe piața produselor TLC contribuții financiare pentru tratarea deșeurilor provenite din aceste produse și pentru a le transfera, sub formă de sprijin financiar, operatorilor de sortare, cu respectarea caietului de sarcini menționat.

17. Caietul de sarcini privind autorizarea unui ecoorganism, anexat la Decretul din 2014, stabilește, în primul rând, obiectivele care trebuie atinse de titularul autorizației, precum și misiunile sale (capitolul I).

18. În al doilea rând, acesta prevede norme de organizare financiară, în special prezența în cadrul Consiliului de administrație al ecoorganismului autorizat a unui cenzor de stat (capitolul II), precum și norme privind relațiile cu autoritățile publice (capitolul VII).

19. În al treilea rând, acest caiet de sarcini reglementează relațiile dintre ecoorganismul autorizat și operatorii care plătesc contribuții, respectiv operatorii de pe piața produselor TLC care solicită să adere la organism (capitolul III). În acest cadru, caietul de sarcini prevede de asemenea dispoziții referitoare la baremul stabilit de ecoorganism pentru contribuțiile menționate la punctul 15 din prezentele concluzii.

20. În al patrulea rând, caietul de sarcini menționat prevede norme privind relațiile dintre ecoorganismul autorizat și operatorii de sortare (capitolul VI). Acesta stabilește în mod specific criteriile de performanță și de trasabilitate de a căror respectare este condiționată eligibilitatea pentru încheierea de convenții și pentru acordarea sprijinului și condiționează, printre altele, plata sprijinului de o cotă minimă de valorificare materială și de reciclare. Acesta prevede trei tipuri de sprijin financiar care pot fi plătite operatorilor de sortare cu care au fost încheiate convenții: sprijinul pentru sustenabilitate, sprijinul pentru sortarea materialelor și sprijinul pentru dezvoltare.

21. Anexa III la caietul de sarcini, intitulată „Baremul sprijinului financiar plătit operatorilor de sortare cu care fost încheiate convenții în anul N+l, în temeiul anului N (S_n)”, stabilește modul de calcul al acestor diferite tipuri de sprijin financiar. În ceea ce privește în mod specific cuantumul sprijinului pentru sustenabilitate (S_{np}), din anexa menționată reiese că acesta este egal cu suma ajutoarelor pentru sustenabilitatea referitoare la valorificarea materială (S_{npvm}), la valorificarea energetică (S_{npve}) și la eliminare (S_{npe}) ($S_{np} = S_{npvm} + S_{npve} + S_{npe}$). Ajutorul pentru sustenabilitatea referitoare la valorificarea materială (S_{npvm}) se calculează acordând „tonajelor triate care au făcut obiectul unei valorificări materiale (reutilizare + reciclare + alte moduri de valorificare materială)” un coeficient stabilit la 65 de euro pe tonă.

7 Decretul privind procedura de autorizare și caietul de sarcini pentru organismele care au ca obiect să contribuie la tratarea deșeurilor provenite din produsele textile de îmbrăcăminte, din lenjeria de uz casnic și din încălțăminte, în conformitate cu articolul R. 543-214 din Codul mediului și de autorizare a unui organism, în temeiul articolelor L. 541-10-3 și R. 543-214-R. 543-224 din Codul mediului (JORF nr. 0111 din 14 mai 2014).

22. Decretul din 19 septembrie 2017 de modificare a Decretului din 2014 (denumit în continuare „decretul în litigiu”) [8] a efectuat o reevaluare a cuantumului sprijinului pentru sustenabilitate. Potrivit articolului 1 din acest decret, coeficientul de 65 de euro pe tonă stabilit prin Decretul din 2014 pentru ajutorul pentru sustenabilitatea referitoare la valorificarea materială (S_{npvm}) este modificat la 82,5 euro pe tonă pentru sprijinul plătit începând cu 1 ianuarie 2018.

II. Litigiul principal și întrebarea preliminară

23. În luna noiembrie 2017, Eco TLC a formulat la Conseil d'État (Consiliul de Stat) o acțiune în anulare pentru abuz de putere împotriva decretului în litigiu. Eco TLC arată, printre altele, că acest decret instituie o măsură care constituie un ajutor de stat nou ilegal, întrucât nu a fost notificat în prealabil Comisiei, cu încălcarea articolului 107 alineatul (1) TFUE.

24. În această privință, instanța de trimitere arată, în primul rând, pe de o parte, că niciun operator de pe piața produselor TLC nu a instituit un sistem individual de reciclare și de tratare a deșeurilor și, pe de altă parte, că Eco TLC este singurul ecoorganism autorizat de autoritățile publice în cadrul filierei TLC.

25. În al doilea rând, instanța de trimitere precizează că baremul sprijinului financiar plătit operatorilor de sortare de către Eco TLC a fost stabilit prin Decretul din 2014 în funcție de obiectivele de valorificare a deșeurilor și de încadrare în muncă a persoanelor defavorizate. Ea constată că, în conformitate cu acest decret, Eco TLC trebuie să ajusteze cuantumul contribuțiilor pe care le percepe de la operatorii de pe piață la nivelul strict necesar pentru îndeplinirea obligațiilor sale, respectiv plata sprijinului financiar către operatorii de sortare potrivit baremului stabilit prin decretul menționat, precum și diverse acțiuni de sensibilizare și de prevenire, fără să poată realiza profit sau pierderi ori să întreprindă activități în alte domenii.

26. În al treilea și ultimul rând, instanța de trimitere arată că un cenzor de stat, desemnat de stat, asistă la reuniunile Consiliului de administrație al Eco TLC, fără a dispune însă de drept de vot, este informat cu privire la condițiile plasamentelor financiare avute în vedere de această societate anterior validării lor de Consiliul de administrație și poate solicita să îi fie comunicate toate documentele legate de gestiunea financiară a societății pentru ca, în cazul nerespectării normelor privind buna gestiune financiară, să informeze autoritățile competente ale statului, care pot aplica o amendă de până la 30 000 de euro sau suspendarea ori chiar retragerea autorizației. Ea arată că, cu aceste rezerve, Eco TLC decide în mod liber cu privire la opțiunile sale de gestiune și că în special fondurile destinate plății contribuțiilor nu sunt supuse niciunei obligații speciale de depunere.

27. În aceste condiții, întrucât problema compatibilității dispozitivului în discuție cu articolul 107 TFUE este decisivă pentru soluționarea litigiului cu care este sesizat, Conseil d'État (Consiliul de Stat) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 107 [TFUE] trebuie interpretat în sensul că un dispozitiv […] prin care un ecoorganism privat fără scop lucrativ, titular al unei autorizații eliberate de autoritățile publice, percepe de la entitățile care introduc pe piață o anumită categorie de produse, care încheie cu acesta o convenție în acest scop, contribuții în schimbul serviciului care constă în realizarea în numele acestora a obligației lor de tratare a deșeurilor provenite din produsele respective și plătește unor operatori însărcinați cu sortarea și cu valorificarea acestor deșeuri subvenții al căror cuantum este stabilit prin decretul de autorizare pe baza obiectivelor de mediu și sociale trebuie considerat un ajutor de stat în sensul [dispoziției] menționate?”

8 JORF din 4 octombrie 2017, textul nr. 5.

III. Analiză juridică

28. Prin intermediul întrebării sale preliminare, Conseil d'État (Consiliul de Stat) solicită Curții să stabilească dacă articolul 107 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că un dispozitiv de răspundere extinsă a operatorilor de pe piață, precum dispozitivul instituit de dreptul francez pentru produsele TLC, trebuie considerat o măsură care instituie un ajutor de stat în sensul acestui articol.

29. Pentru a răspunde la această întrebare, considerăm necesar, mai întâi, să prezentăm pe scurt elementele principale ale dispozitivului care face obiectul întrebării preliminare, astfel cum le-a expus instanța de trimitere, și apoi să formulăm câteva observații cu caracter introductiv.

A. Dispozitivul francez de răspundere extinsă a operatorilor de pe piața produselor TLC

30. Din dosarul de care dispune Curtea reiese că dispozitivul de răspundere extinsă a operatorilor de pe piață introdus în Franța pentru produsele TLC se caracterizează prin următoarele elemente.

31. În primul rând, operatorii de pe piața produselor TLC sunt supuși unei obligații legale de a contribui la sau de a realiza reciclarea și tratarea deșeurilor provenite din aceste produse. Aceștia dispun *de iure* de o alternativă, fie să contribuie financiar la un ecoorganism autorizat de autoritățile publice, care transferă contribuțiile lor operatorilor de sortare, fie să instituie un sistem individual de reciclare și de tratare a acestor deșeuri, care trebuie de asemenea să fie aprobat de autoritățile publice[9].

32. Din dosar reiese totuși că niciun operator de pe piața produselor TLC nu a instituit un sistem individual și că toți operatorii menționați au optat pentru a adera la singurul ecoorganism care a fost constituit și autorizat, și anume Eco TLC.

33. În al doilea rând, Codul mediului și caietul de sarcini care este anexat, în temeiul acestui cod, la decretul de autorizare – în speță, Decretul din 2014 – reglementează în detaliu activitățile ecoorganismului care decurg din misiunile pentru care acesta este autorizat. Potrivit caietului de sarcini menționat, obiectivul principal urmărit de ecoorganismul autorizat este de a asigura obligațiile care revin operatorilor de pe piață în temeiul răspunderii extinse a producătorului și de a contribui la sustenabilitatea și la dezvoltarea filierei TLC.

34. În al treilea rând, pentru a-și îndeplini misiunea, ecoorganismul percepe contribuții financiare de la operatorii de pe piața produselor TLC (denumite în continuare „contribuții în amonte"). Însuși ecoorganismul stabilește cuantumul acestor contribuții (în „baremul în amonte")[10], stabilindu-le la nivelul necesar pentru a-și îndeplini obligația de a plăti sprijinul financiar operatorilor de sortare, precum și pentru a-și acoperi cheltuielile de funcționare. Contribuțiile în amonte percepute de ecoorganism trebuie utilizate integral pentru executarea misiunilor sale, precum și pentru cheltuielile de funcționare și pentru cheltuielile aferente acestora, activitățile ecoorganismului pentru care acesta este autorizat nefiind desfășurate în scop lucrativ.

35. În al patrulea rând, ecoorganismul încheie convenții cu operatorii de sortare eligibili și le transferă acestora, „în aval", sprijinul financiar în temeiul tonajelor de deșeuri de TLC triate. Caietul de sarcini anexat la Decretul din 2014 prevede că sprijinul financiar care trebuie plătit operatorilor de sortare are trei componente, și anume: *primo*, sprijinul pentru sustenabilitatea filierei de gestionare a deșeurilor provenite din produsele TLC, prin contribuția la costurile acestei gestionări, *secundo*,

9 A se vedea punctul 11 din prezentele concluzii.

10 A se vedea punctul 15 din prezentele concluzii.

sprijinul pentru sortarea materialelor și *tertio*, sprijinul pentru dezvoltarea acestei filiere. Acest caiet de sarcini stabilește de asemenea, în anexa III, în funcție de obiectivele de mediu și sociale, modalitățile de calcul al cuantumului sprijinului financiar plătit operatorilor de sortare, precum și baremul aplicabil (denumit în continuare „baremul în aval”) [11].

36. În al cincilea rând, ecoorganismul primește, în cadrul Consiliului său de administrație, un cenzor de stat desemnat de stat. Acest cenzor poate asista la reuniunile Consiliului de administrație al ecoorganismului, fără a dispune totuși de drept de vot. Acesta este informat cu privire la condițiile plasamentelor financiare avute în vedere de societate anterior validării lor de Consiliul de administrație și poate solicita să îi fie comunicate toate documentele legate de gestiunea financiară a societății pentru ca, în cazul nerespectării normelor privind buna gestiune financiară, să informeze autoritățile publice competente, care pot aplica o amendă sau suspenda ori chiar retrage autorizația.

37. În plus, ecoorganismul trebuie să informeze în mod regulat ministerele care au acordat autorizația cu privire la activitățile sale și la realizarea obligațiilor și a previziunilor sale financiare. Acesta trebuie să comunice toate celelalte documente și informații solicitate de miniștrii competenți.

B. Observații introductive

38. În acest context, considerăm oportun să clarificăm, cu titlu introductiv, conținutul întrebării preliminare adresate de Conseil d'État (Consiliul de Stat).

39. Astfel, atunci când operatorii de pe piața produselor TLC optează pentru a utiliza un ecoorganism autorizat pentru a-și îndeplini obligația legală de a realiza tratarea deșeurilor provenite din aceste produse, dispozitivul ale cărui elemente principale le-am prezentat mai sus prevede fluxuri financiare pe două niveluri: pe de o parte, contribuțiile în amonte plătite ecoorganismului de operatorii de pe piața produselor TLC și, pe de altă parte, sprijinul financiar transferat, în aval, de ecoorganism operatorilor de sortare cu care a încheiat convenții.

40. Or, din decizia de trimitere, precum și din dosarul de care dispune Curtea reiese că, deși întrebarea preliminară adresată de Conseil d'État (Consiliul de Stat) privește dispozitivul în discuție în ansamblul său, îndoielile instanței de trimitere cu privire la interpretarea articolului 107 alineatul (1) TFUE sunt orientate către partea de aval a sistemului. Astfel, întrebarea preliminară adresată de Conseil d'État (Consiliul de Stat) urmărește în esență să se stabilească dacă sprijinul financiar plătit operatorilor de sortare, stabilit potrivit baremului în aval, prevăzut de Decretul din 2014 și modificat prin decretul în litigiu, constituie un ajutor de stat ai cărui beneficiari ar fi acești operatori de sortare. Conseil d'État (Consiliul de Stat) nu are, în schimb, nicio îndoială în ceea ce privește o eventuală calificare drept „ajutor” a contribuțiilor în amonte plătite ecoorganismului [12]. Prin urmare, întrebarea preliminară trebuie înțeleasă, în opinia noastră, în acest sens.

41. În această privință, trebuie amintit că această calificare drept „ajutor de stat” în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE presupune întrunirea a patru condiții cumulative, și anume existența unei intervenții a statului sau prin intermediul resurselor de stat, această intervenție să fie de natură să afecteze schimburile comerciale dintre statele membre, să acorde un avantaj selectiv beneficiarului său și să denatureze sau să amenințe să denatureze concurența [13].

11 A se vedea punctul 21 din prezentele concluzii.

12 În această privință, Comisia a subliniat că Conseil d'État (Consiliul de Stat) a precizat în jurisprudența sa că contribuțiile operatorilor de pe piață către un ecoorganism constituie o contrapartidă directă a unui serviciu prestat și, prin urmare, nu pot fi considerate o plată asimilabilă unui impozit sau unei taxe instituite de autoritatea publică și nu constituie, așadar, o resursă de stat (a se vedea Conseil d'État din 11 iulie 2011, nr. 346698, și din 28 decembrie 2017, nr. 408425, FR:CECHS:2017:408425.20171228).

13 A se vedea printre altele Hotărârea din 21 decembrie 2016, Comisia/Hansestadt Lübeck (C-524/14 P, EU:C:2016:971, punctul 40), Hotărârea din 21 decembrie 2016, Comisia/World Duty Free Group SA și alții (C-20/15 P și C-21/15 P, EU:C:2016:981, punctul 53), precum și Hotărârea din 15 mai 2019, Achema și alții (C-706/17, EU:C:2019:407, punctul 46 și jurisprudența citată).

42. În plus, potrivit jurisprudenței Curții, noțiunea de „ajutor de stat”, astfel cum este definită în tratat, are caracter juridic și trebuie interpretată pe baza unor elemente obiective [14].

43. Considerăm totuși oportun să amintim că, potrivit jurisprudenței, atunci când Curtea este sesizată cu o trimitere preliminară, funcția sa constă în lămurirea instanței naționale cu privire la sensul reglementărilor Uniunii pentru a-i permite să aplice corect reglementările menționate faptelor cu privire la care este sesizată această instanță, iar nu să le aplice Curtea însăși, întrucât Curtea nu dispune în mod necesar de toate elementele indispensabile în această privință [15].

44. În această privință, Curtea a statuat în mod constant că instanțele naționale sunt autorizate să interpreteze și să aplice noțiunea de „ajutor de stat”, iar în cadrul procedurilor aflate pe rolul lor, acestor instanțe le revine obligația de a verifica respectarea cerințelor prevăzute la articolul 107 alineatul (1) TFUE [16].

45. Prin urmare, ținând seama de această „diviziune a muncii” [17] între Curte și instanțele naționale, vom efectua o examinare, pe baza elementelor care reies din dosar, a fiecăruia dintre criteriile cumulative ale noțiunii de „ajutor de stat” indicate la punctul 41 de mai sus. Va reveni totuși instanței de trimitere, care dispune de date și de alte informații factuale necesare pentru a efectua o analiză completă, sarcina de a lua decizia finală în ceea ce privește posibila calificare drept „ajutor de stat” a dispozitivului în discuție, în lumina orientărilor cu privire la înțelesul și la domeniul de aplicare ale articolului 107 alineatul (1) TFUE care îi vor fi furnizate de Curte.

C. Cu privire la existența unei intervenții a statului sau prin intermediul resurselor de stat

46. Potrivit unei jurisprudențe constante, pentru ca avantajele să poată fi calificate drept „ajutoare” în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE, acestea trebuie, pe de o parte, să fie acordate direct sau indirect prin intermediul resurselor de stat și, pe de altă parte, să fie imputabile statului [18].

47. În ceea ce privește condiția imputabilității dispozitivului în discuție față de stat, din jurisprudență reiese că, pentru a aprecia o astfel de imputabilitate, este necesar să se analizeze dacă autoritățile publice au fost implicate în adoptarea măsurii în cauză [19].

48. Or, în speță, imputabilitatea față de stat a dispozitivului răspunderii extinse a operatorilor de pe piața produselor TLC nu prezintă nicio îndoială. Așa cum reiese din cuprinsul punctului 10 și următoarelor din prezentele concluzii, acest dispozitiv a fost instituit de stat prin intermediul Codului mediului și al decretelor care au pus în aplicare dispozițiile acestuia, în mod specific Decretul din 2014 și decretul în litigiu. Dispozitivul în discuție trebuie, așadar, să fie considerat ca fiind imputabil statului.

49. În schimb, aspectul dacă resursele pe care ecoorganismul le utilizează pentru a plăti sprijinul financiar operatorilor de sortare trebuie să fie calificare drept „resurse de stat” reprezintă aspectul cel mai complex al prezentei cauze.

14 A se vedea printre altele Hotărârea din 22 decembrie 2008, British Aggregates/Comisia (C-487/06 P, EU:C:2008:757, punctul 111).

15 A se vedea Hotărârea din 21 iunie 2007, Omni Metal Service (C-259/05, EU:C:2007:363, punctul 15), precum și Concluziile avocatului general Jääskinen prezentate în cauza Association Vent De Colère! și alții (C-262/12, EU:C:2013:469, punctul 24) și Concluziile avocatului general Wahl prezentate în cauza Achema și alții (C-706/17, EU:C:2019:38, punctul 16).

16 A se vedea în acest sens Hotărârea din 5 octombrie 2006, Transalpine Ölleitung in Österreich (C-368/04, EU:C:2006:644, punctul 39), și Hotărârea din 11 noiembrie 2015, Klausner Holz Niedersachsen (C-505/14, EU:C:2015:742, punctul 22).

17 În acest sens, a se vedea Concluziile avocatului general Wahl prezentate în cauza Achema și alții (C-706/17, EU:C:2019:38, punctul 17).

18 A se vedea printre altele Hotărârea din 13 septembrie 2017, ENEA (C-329/15, EU:C:2017:671, punctul 20 și jurisprudența citată), și Hotărârea din 15 mai 2019, Achema și alții (C-706/17, EU:C:2019:407, punctul 47).

19 A se vedea în acest sens Hotărârea din 13 septembrie 2017, ENEA (C-329/15, EU:C:2017:671, punctul 21 și jurisprudența citată), și Hotărârea din 15 mai 2019, Achema și alții (C-706/17, EU:C:2019:407, punctul 48).

50. Pentru a analiza acest aspect, considerăm util, mai întâi, să amintim principiile deduse în jurisprudență cu privire la noțiunea de „resurse de stat” și, în continuare, să examinăm dispozitivul în discuție în lumina principiilor jurisprudențiale prezentate.

1. Jurisprudența Curții cu privire la noțiunea de „resurse de stat”

51. Trebuie amintit de la bun început că, potrivit jurisprudenței, numai avantajele acordate direct sau indirect prin intermediul resurselor de stat sau care reprezintă o sarcină suplimentară pentru stat trebuie considerate ajutoare în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE. Astfel, din înșiși termenii acestei dispoziții și din normele de procedură prevăzute la articolul 108 TFUE reiese că avantajele acordate prin alte mijloace decât resursele de stat nu intră în domeniul de aplicare al dispozițiilor în cauză [20].

52. În plus, reiese dintr-o jurisprudență constantă a Curții că interdicția prevăzută la articolul 107 alineatul (1) TFUE cuprinde atât ajutoarele acordate direct de stat sau prin intermediul resurselor de stat, cât și pe cele acordate de organisme publice sau private, instituite sau desemnate de stat în vederea gestionării lor [21].

53. Distincția stabilită în această dispoziție între „ajutoarele acordate de state” și ajutoarele acordate „prin intermediul resurselor de stat” nu înseamnă că toate avantajele consimțite de un stat constituie ajutoare, indiferent dacă sunt sau nu finanțate prin intermediul resurselor de stat, ci vizează doar includerea în această noțiune a avantajelor care sunt acordate direct de stat, precum și a celor care sunt acordate prin intermediul unui organism public sau privat desemnat sau înființat de acest stat [22].

54. Includerea avantajelor acordate prin intermediul unor organisme distincte față de stat în domeniul de aplicare al articolului 107 alineatul (1) TFUE urmărește să conserve efectul util al interdicției ajutoarelor de stat [23]. Astfel, Curtea a precizat că dreptul Uniunii nu poate admite ca simplul fapt de a crea instituții autonome responsabile de distribuirea ajutoarelor să permită încălcarea normelor privind ajutoarele de stat [24].

55. Din jurisprudența Curții rezultă de asemenea că nu este necesar să se stabilească în toate cazurile că a avut loc un transfer de resurse de stat pentru ca avantajul acordat uneia sau mai multor întreprinderi să poată fi considerat ajutor de stat în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE [25].

20 Hotărârea din 13 martie 2001, PreussenElektra (C-379/98, EU:C:2001:160, punctul 58), precum și Hotărârea din 19 martie 2013, Bouygues și Bouygues Télécom/Comisia și alții și Comisia/Franța și alții (C-399/10 P și C-401/10 P, EU:C:2013:175, punctul 99 și jurisprudența citată).

21 A se vedea printre altele Hotărârea din 15 mai 2019, Achema și alții (C-706/17, EU:C:2019:407, punctul 50 și jurisprudența citată).

22 Hotărârea din 28 martie 2019, Germania/Comisia (C-405/16 P, EU:C:2019:268, punctul 53 și jurisprudența citată).

23 A se vedea în acest sens Concluziile avocatului general Saugmandsgaard Øe prezentate în cauza ENEA (C-329/15, EU:C:2017:233, punctul 68 și jurisprudența citată).

24 A se vedea printre altele Hotărârea din 16 mai 2002, Franța/Comisia (C-482/99, EU:C:2002:294, punctul 23), Hotărârea din 9 noiembrie 2017, Comisia/TV2/Danmark (C-656/15 P, EU:C:2017:836, punctul 45), precum și Hotărârea din 15 mai 2019, Achema și alții (C-706/17, EU:C:2019:407, punctul 51).

25 Hotărârea din 16 mai 2002, Franța/Comisia (C-482/99, EU:C:2002:294, punctul 36), Hotărârea din 19 martie 2013, Bouygues și Bouygues Télécom/Comisia și alții și Comisia/Franța și alții (C-399/10 P și C-401/10 P, EU:C:2013:175, punctul 109), Hotărârea din 30 mai 2013, Doux Élevage și Coopérative agricole UKL-ARREE (C-677/11, EU:C:2013:348, punctul 34), precum și Hotărârea din 28 martie 2019, Germania/Comisia (C-405/16 P, EU:C:2019:268, punctul 55).

56. Articolul 107 alineatul (1) TFUE cuprinde, astfel, toate mijloacele pecuniare pe care autoritățile publice le pot utiliza în mod efectiv pentru a susține anumite întreprinderi, fără a fi relevant dacă aceste mijloace aparțin sau nu în mod permanent patrimoniului statului. Chiar dacă sume aferente măsurii de ajutor nu sunt permanent în posesia Trezoreriei, faptul că rămân în mod constant sub control public și, așadar, la dispoziția autorităților naționale competente este suficient pentru calificarea lor drept „resurse de stat” [26].

57. Cu alte cuvinte, fondurile pot fi calificate drept „resurse de stat” atunci când, chiar dacă provin de la persoane private, sunt colectate de stat în numele statului sau ca urmare a unei intervenții a statului și sunt puse la dispoziția autorităților naționale competente care au puterea de a decide cu privire la utilizarea lor finală [27].

58. Mai precis, Curtea a statuat că fondurile alimentate prin contribuții obligatorii impuse prin legislația unui stat, administrate și repartizate în conformitate cu această legislație, pot fi considerate resurse de stat în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE, chiar dacă sunt administrate de entități distincte de autoritatea publică [28].

59. Elementul decisiv, în această privință, constă în faptul că astfel de entități sunt mandatate de stat să gestioneze resurse de stat, iar nu pur și simplu ținute de o obligație de cumpărare utilizând resurse financiare proprii [29].

60. În această privință, Curtea a clarificat totuși de asemenea că, pentru a stabili dacă avantajul acordat beneficiarului grevează bugetul de stat, trebuie să se verifice dacă există o legătură suficient de directă între, pe de o parte, acest avantaj și, pe de altă parte, o diminuare a bugetului de stat menționat sau un risc economic suficient de concret de sarcini care îl grevează [30].

2. Cu privire la calificarea drept „resurse de stat” a fondurilor utilizate de un ecoorganism pentru a plăti sprijinul financiar operatorilor de sortare în cadrul dispozitivului în discuție

61. În lumina principiilor jurisprudențiale prezentate mai sus, trebuie să se aprecieze dacă, în speță, fondurile pe care un ecoorganism precum Eco TLC le utilizează, în cadrului dispozitivului în discuție în fața Conseil d’État (Consiliul de Stat), pentru a plăti sprijinul financiar operatorilor de sortare trebuie să fie calificate drept „resurse de stat”.

62. În această privință, observăm de la bun început că acest dispozitiv nu poate fi asimilat niciuneia dintre schemele pe care Curtea le-a analizat în jurisprudența sa, destul de bogată, cu privire la noțiunea de resurse de stat.

26 A se vedea printre altele Hotărârea din 13 septembrie 2017, ENEA (C-329/15, EU:C:2017:671 și jurisprudența citată), Hotărârea din 28 martie 2019, Germania/Comisia (C-405/16 P, EU:C:2019:268, punctul 57), precum și Hotărârea din 15 mai 2019, Achema și alții (C-706/17, EU:C:2019:407, punctul 53).

27 A se vedea în acest sens Concluziile avocatului general Wahl prezentate în cauza Achema și alții (C-706/17, EU:C:2019:38, punctul 25).

28 A se vedea Hotărârea din 19 decembrie 2013, Association Vent De Colère! și alții (C-262/12, EU:C:2013:851, punctul 25), Hotărârea din 28 martie 2019, Germania/Comisia (C-405/16 P, EU:C:2019:268, punctul 58), precum și Hotărârea din 15 mai 2019, Achema și alții (C-706/17, EU:C:2019:407, punctul 54 și jurisprudența citată).

29 A se vedea Hotărârea din 28 martie 2019, Germania/Comisia (C-405/16 P, EU:C:2019:268, punctul 59), precum și Hotărârea din 15 mai 2019, Achema și alții (C-706/17, EU:C:2019:407, punctul 55 și jurisprudența citată).

30 A se vedea Hotărârea din 28 martie 2019, Germania/Comisia (C-405/16 P, EU:C:2019:268, punctul 60). În acest sens, a se vedea de asemenea Hotărârea din 19 martie 2013, Bouygues și Bouygues Télécom/Comisia și alții și Comisia/Franța și alții (C-399/10 P și C-401/10 P, EU:C:2013:175, punctul 109), Hotărârea din 9 octombrie 2014, Ministerio de Defensa și Navantia (C-522/13, EU:C:2014:2262, punctul 47), Hotărârea din 14 ianuarie 2015, Eventech (C-518/13, EU:C:2015:9, punctul 34), precum și Hotărârea din 16 aprilie 2015, Trapeza Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235, punctul 19).

63. Astfel, acest dispozitiv se diferențiază de schemele care impun întreprinderilor private obligații de a cumpăra energie electrică în cadrul măsurilor naționale de susținere a energiei regenerabile, cu privire la care Curtea a statuat, în cauzele PreussenElektra [31] și ENEA [32], că nu instituiau ajutoare de stat în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE [33]. Dispozitivul menționat se distinge totuși și de schemele naționale adoptate în sectorul energiei, pe care Curtea le-a analizat în alte cauze, precum Essent Netwerk Noord și alții [34], Association Vent De Colère! [35] și Achema [36], și cu privire la care aceasta a statuat, în schimb, că fondurile în cauză puteau fi considerate resurse de stat în sensul dispoziției menționate.

64. Dispozitivul francez de răspundere extinsă a operatorilor de pe piața produselor TLC nu este comparabil nici cu măsurile examinate de Curte în cauzele Pearle și alții [37] și Doux Élevage [38], cu privire la care Curtea a statuat că nu constituiau ajutoare de stat în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE. În aceste cauze era vorba despre contribuții obligatorii impuse anumitor întreprinderi, stabilite prin lege și colectate și administrate de entități cărora statul le acordase anumite competențe. Totuși, aceste contribuții fuseseră stabilite la inițiativa unor întreprinderi private care decideau și utilizarea lor și nu trebuiau să fie utilizate în scopul îndeplinirii unui obiectiv de interes public stabilit de autoritățile publice [39].

65. Toate aceste cauze furnizează totuși o serie de repere pentru a aprecia, în temeiul unei analize de ansamblu a diferitor elemente ce caracterizează dispozitivul național în cauză, dacă fondurile în discuție trebuie să fie calificate drept „resurse de stat”.

66. În speță, este vorba, în mod specific, de contribuții pe care întreprinderi supuse unei obligații legale de a realiza tratarea deșeurilor le plătesc unei entități private autorizate de stat care le transferă unor operatori care, în măsura în care respectau anumite condiții, au încheiat o convenție cu această entitate privată.

67. În acest context, în temeiul reperelor jurisprudențiale menționate mai sus, vom aborda în primul rând problema caracterului obligatoriu al contribuțiilor în amonte plătite de operatorii de pe piața produselor TLC ecoorganismului. În al doilea rând, vom analiza gradul de control pe care autoritatea publică îl păstrează asupra ecoorganismului și asupra acestor fonduri, în conformitate cu dispozitivul național în discuție. În al treilea rând, vom examina problema existenței unei legături suficient de directe între pretinsul avantaj și o diminuare, cel puțin potențială, a bugetului de stat.

31 Hotărârea din 13 martie 2001, PreussenElektra (C-379/98, EU:C:2001:160).

32 Hotărârea din 13 septembrie 2017, ENEA (C-329/15, EU:C:2017:671).

33 În aceste cauze, Curtea a constatat că întreprinderile private supuse obligației de a cumpăra la prețuri minime fixe energia electrică produsă din surse de energie regenerabilă nu erau mandatate de statul membru în cauză să gestioneze o resursă de stat, ci erau ținute de o obligație de cumpărare prin intermediul resurselor financiare proprii. În această privință, a se vedea Hotărârea din 19 decembrie 2013, Association Vent De Colère! și alții (C-262/12, EU:C:2013:851, punctele 34 și 35), și Hotărârea din 13 septembrie 2017, ENEA (C-329/15, EU:C:2017:671, punctul 30). În Hotărârea din 28 martie 2019, Germania/Comisia (C-405/16 P, EU:C:2019:268), Curtea a concluzionat, în cadrul unui recurs, că nici Tribunalul, nici Comisia nu au reușit să își demonstreze concluzia potrivit căreia sistemul de sprijin pentru producția de energie electrică din surse de energie regenerabile în cauză implica resurse de stat și constituia, prin urmare, un ajutor de stat în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE.

34 Hotărârea din 17 iulie 2008, Essent Netwerk Noord și alții (C-206/06, EU:C:2008:413). Această cauză privea o taxă constând într-un preț suplimentar perceput pentru energia electrică transportată.

35 Hotărârea din 19 decembrie 2013, Association Vent De Colère! și alții (C-262/12, EU:C:2013:851). Această cauză privea de asemenea o obligație legală de a cumpăra energie electrică.

36 Hotărârea din 15 mai 2019, Achema și alții (C-706/17, EU:C:2019:407). Această cauză privea o obligație de contribuție la serviciile de interes public în sectorul energiei electrice.

37 Hotărârea din 15 iulie 2004, Pearle și alții (C-345/02, EU:C:2004:448).

38 Hotărârea din 30 mai 2013, Doux Élevage și Coopérative agricole UKL-ARREE (C-677/11, EU:C:2013:348).

39 În această privință, a se vedea de asemenea punctul 30 din Concluziile avocatului general Wahl prezentate în cauza Achema și alții (C-706/17, EU:C:2019:38).

a) Cu privire la caracterul obligatoriu al contribuțiilor plătite de operatorii de pe piață ecoorganismului

68. Astfel cum reiese din jurisprudența menționată la punctul 58 din prezentele concluzii, fondurile alimentate prin contribuții obligatorii impuse prin legislația unui stat pot fi considerate resurse de stat în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE.

69. Prin urmare, problema care se ridică este aceea de a aprecia eventualul caracter obligatoriu al contribuțiilor plătite, în amonte, de operatorii de pe piața produselor TLC ecoorganismului.

70. În această privință, din cuprinsul punctelor 10 și 11 din prezentele concluzii reiese că, în temeiul dispozițiilor din Codul mediului, operatorii de pe piața produselor TLC sunt obligați să realizeze tratarea deșeurilor provenite din aceste produse. Există, așadar, o obligație legală în sarcina lor în acest sens, care decurge, pe de altă parte, dintr-o reglementare a Uniunii, respectiv Directiva 2008/98.

71. Totuși, dispozițiile relevante ale codului menționat le conferă acestora o alternativă pentru a îndeplini această obligație legală: fie creează un sistem individual de reciclare și de tratare a deșeurilor menționate, fie aderă la un ecoorganism căruia îi transferă obligația lor legală prin intermediul unei contribuții. Prin urmare, în cazul în care un operator de pe piață decide să adere la un ecoorganism, contribuția la această entitate devine obligatorie din punct de vedere juridic pentru acesta, pentru a îndeplini obligația legală care îi revine de a realiza tratarea deșeurilor.

72. Într-un asemenea context, având în vedere alternativa pe care o oferă legea operatorilor de pe piață, se impune constatarea că contribuțiile operatorilor de pe piața produselor TLC la Eco TLC nu sunt obligatorii *de iure*.

73. În observațiile sale, Comisia consideră totuși oportun să ridice problema dacă o contribuție care este obligatorie *de facto* nu ar trebui considerată ca având aceleași efecte precum o contribuție obligatorie *de iure*. Potrivit acestei instituții, în cazul în care s-ar concluziona că contribuțiile pe care operatorii de pe piață le plătesc către Eco TLC, singurul ecoorganism autorizat în Franța în cadrul filierei produselor TLC, sunt obligatorii *de facto*, deoarece alternativa de a institui un sistem individual este „pur teoretică, întrucât este nerealizabilă în practică”, resursele care provin din aceste contribuții ar trebui calificate drept „resurse de stat” [40].

74. În această privință, suntem sensibili la cerința, evidențiată de Comisie în observațiile sale, ca situațiile în care un stat membru prevede o alternativă pur teoretică să nu fie excluse din noțiunea de ajutor de stat. Astfel, în asemenea cazuri, există riscul ca, prevăzând în legislația națională, pentru operatorii vizați, alternative existente din punct de vedere juridic, însă imposibil de realizat *de facto*, statele membre să poată eluda reglementarea Uniunii în materie de ajutoare de stat.

75. Totuși, apreciem că analiza pe care se întemeiază o eventuală concluzie potrivit căreia alternativa legală prevăzută în legislația națională este „pur teoretică” din cauza imposibilității de a o realiza trebuie să fie în mod necesar foarte riguroasă, existând, în caz contrar, riscul de a cădea în arbitrar.

40 În această privință, arătăm că, în concluziile sale referitoare la cauza pendinte în fața Conseil d'État (Consiliul de Stat) (cauza nr. 416103), raportorul public, domnul Louis Dutheillet de Lamothe, a apreciat că posibilitatea operatorilor de pe piață de a-și constitui propria filieră de reciclare este „pur teoretică”.

76. Pentru a efectua o asemenea analiză, trebuie să se verifice în primul rând, în opinia noastră, dacă, din punct de vedere juridic, există în mod real o alternativă. Situația ar putea să nu fie aceasta, de exemplu, în cazul în care autoritățile nu au instituit un cadru juridic care să permită realizarea uneia dintre cele două posibilități ale alternativei. Totuși, din speță reiese că a fost instituit un cadru normativ, deși cu o pretinsă întârziere, pentru a permite instituirea unor sisteme individuale de reciclare și de tratare a deșeurilor provenite din produsele TLC [41].

77. În al doilea rând, pentru ca o cale alternativă să fie „pur teoretică, întrucât este nerealizabilă în practică" nu este suficient ca aceasta să fie pur și simplu prea oneroasă sau mai puțin favorabilă din punct de vedere economic. Această cale trebuie să fie într-atât de oneroasă sau de dificilă, încât trebuie considerată ca fiind imposibil de realizat *de facto*.

78. În al treilea rând, înainte de a concluziona că o alternativă existentă din punct de vedere juridic este pur teoretică, trebuie luate în calcul toate posibilitățile aflate la dispoziția operatorilor interesați. Astfel, de exemplu, în speță, s-ar putea să nu fie exclus ca, deși instituirea unui sistem individual era imposibilă *de facto*, operatorii de pe piață să poată crea totuși un alt ecoorganism diferit de Eco TLC pentru a-și îndeplini obligația de a realiza tratarea deșeurilor [42]. În cazul în care o asemenea cale ar fi posibilă ca alternativă pentru operatorii de pe piață [43], existența unei alternative de acest gen ar trebui de asemenea să fie luată în considerare în analiză înainte de a putea concluziona că alternativa la plata contribuțiilor către Eco TLC oferită acestor operatori este „pur teoretică".

79. În orice caz, apreciem că dosarul de care dispune Curtea nu furnizează toate elementele factuale necesare pentru a efectua în mod definitiv o asemenea apreciere. Revine astfel instanței de trimitere sarcina de a stabili, pe baza indicațiilor care îi vor fi furnizate de Curte, dacă contribuțiile operatorilor de pe piața produselor TLC către Eco TLC au eventual un caracter obligatoriu. În cazul în care instanța de trimitere va concluziona că situația nu este aceasta, caracterul de resurse de stat al fondurilor în discuție ar trebui exclus.

b) Cu privire la controlul public asupra ecoorganismului și asupra fondurilor

80. Din jurisprudența menționată la punctele 56 și 59 din prezentele concluzii reiese că, pentru a stabili dacă fondurile alimentate prin contribuții obligatorii impuse prin legislația unui stat pot intra în sfera noțiunii de ajutor de stat în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE, este decisiv să se verifice dacă entitatea distinctă de autoritatea publică care le administrează în conformitate cu această legislație a fost mandatată de stat pentru a gestiona o resursă de stat. Pentru a fi calificate drept „resurse de stat", nu este necesar ca fondurile să aparțină în mod permanent patrimoniului statului, ci este suficient ca acestea să rămână în mod constant sub control public și, așadar, la dispoziția autorităților naționale competente.

81. În speță, în lumina acestei jurisprudențe, trebuie să se verifice, astfel, dacă se poate considera că Eco TLC a fost mandatată de stat pentru a gestiona resurse care rămân în mod constant sub control public și, așadar, la dispoziția autorităților naționale.

41 Decretul din 19 septembrie 2017 privind procedura de aprobare și caietul de sarcini pentru sistemele individuale ale filierei deșeurilor provenite din produsele textile de îmbrăcăminte, din lenjeria de uz casnic și din încălțăminte, în temeiul articolelor L. 541-10-3 și R. 543-217-R. 543-224 din Codul mediului (JORF nr. 0226 din 27 septembrie 2017).

42 Existența unei asemenea posibilități a fost avută în vedere de raportorul public, domnul Louis Dutheillet de Lamothe, în concluziile sale citate la nota de subsol 40 din prezentele concluzii, în analiza sa privind interesul Eco TLC de a exercita acțiunea în fața Conseil d'État (Consiliul de Stat).

43 Trebuie să clarificăm că menționăm această posibilitate numai cu titlu de exemplu, întrucât, pe baza unor date incomplete aflate la dispoziția noastră, aceasta este o pură speculație. Revine instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă o asemenea posibilitate există într-adevăr sau nu.

82. În această privință, în primul rând, în ceea ce privește natura de entitate distinctă de autoritatea publică ce administrează fondurile, trebuie arătat că, în speță, nu există nicio îndoială că Eco TLC nu este o entitate publică, ci o societate privată, instituită de operatori privați, ale cărei raporturi sunt reglementate de dreptul privat.

83. Din această perspectivă, împrejurările din prezenta cauză apar mai apropiate de cele din cauzele în care s-au pronunțat Hotărârile Pearle și alții și Doux Élevage [44], în care Curtea a exclus calificarea drept „resurse de stat” a fondurilor gestionate de operatori privați, decât de cele din cauzele în care s-au pronunțat Hotărârile Association Vent De Colère! [45] și Achema [46], în care Curtea a recunoscut natura de resurse de stat a fondurilor în discuție. Prezenta cauză se diferențiază totuși de cauzele menționate Pearle și alții și Doux Élevage prin împrejurarea, desigur, semnificativă că, astfel cum am arătat la punctul 64 din prezentele concluzii, în aceste două cauze resursele erau utilizate pentru îndeplinirea unor obiective care nu erau de interes public, ci erau stabilite de operatorii privați respectivi [47].

84. În al doilea rând, în conformitate cu principiile jurisprudențiale amintite la punctul 80 de mai sus, este necesar totuși să se verifice dacă se poate considera că fondurile pe care un ecoorganism le utilizează pentru a plăti sprijinul financiar operatorilor de sortare în cadrul dispozitivului în discuție rămân în mod constant sub control public.

85. În această privință, arătăm că fondurile în discuție sunt plătite de entități private (operatorii de pe piață), unei entități private (Eco TLC), care le transferă altor entități private (operatorii de sortare). Contribuțiile își păstrează, așadar, caracterul privat pe tot parcursul lor [48]. Mecanismul creat prin dispozitivul în discuție nu implică niciun transfer direct sau indirect de resurse publice, fondurile constituite din plata acestor contribuții netrecând niciodată prin bugetul de stat sau printr-o altă entitate publică și neajungând niciodată la dispoziția autorităților publice [49]. Pe de altă parte, autoritățile publice nu au în niciun moment acces efectiv la aceste resurse [50].

86. În plus, în caz de neplată, ecoorganismul trebuie să urmeze, în vederea încasării lor, procedura judiciară normală civilă sau comercială, nedispunând de nicio prerogativă cu caracter statal [51].

87. Totuși, chiar neavând acces la aceste fonduri, autoritățile publice au un rol important în ceea ce privește destinația lor și stabilirea cuantumului lor, ceea ce a determinat Comisia să considere, în observațiile prezentate în fața Curții, că statul păstrează în esență un control strict asupra circuitului financiar referitor la aceste fonduri [52].

88. În acest context, trebuie să se verifice, în al treilea rând, dacă, chiar neavând acces la fondurile menționate, autoritățile publice controlează totuși aceste fonduri în măsura în care dețin o putere de dispoziție asupra lor.

44 Hotărârea din 15 iulie 2004, Pearle și alții (C-345/02, EU:C:2004:448), și Hotărârea din 30 mai 2013, Doux Élevage și Coopérative agricole UKL-ARREE (C-677/11, EU:C:2013:348, a se vedea punctele 31 și 33).

45 Hotărârea din 19 decembrie 2013, Association Vent De Colère! și alții (C-262/12, EU:C:2013:851).

46 Hotărârea din 15 mai 2019, Achema și alții (C-706/17, EU:C:2019:407).

47 Schema examinată în prezenta cauză se diferențiază de asemenea de cea examinată în cauza Essent Netwerk Noord, în care entitatea distinctă de autoritatea publică era într-adevăr o societate privată, însă aceasta era desemnată prin lege pentru a percepe o taxă [a se vedea Hotărârea din 17 iulie 2008, Essent Netwerk Noord și alții (C-206/06, EU:C:2008:413, punctele 67 și 68)]. Situația nu este aceasta în prezenta cauză, întrucât contribuțiile operatorilor de pe piață nu constituie o taxă (a se vedea punctul 106 din prezentele concluzii).

48 În acest sens, a se vedea Hotărârea din 30 mai 2013, Doux Élevage și Coopérative agricole UKL-ARREE (C-677/11, EU:C:2013:348, punctul 32).

49 În acest sens, a se vedea Hotărârea din 30 mai 2013, Doux Élevage și Coopérative agricole UKL-ARREE (C-677/11, EU:C:2013:348, punctul 32), Hotărârea din 19 decembrie 2013, Association Vent De Colère! și alții (C-262/12, EU:C:2013:851, punctele 28-33), precum și Hotărârea din 28 martie 2019, Germania/Comisia (C-405/16 P, EU:C:2019:268, punctul 85).

50 În această privință, a se vedea Hotărârea din 28 martie 2019, Germania/Comisia (C-405/16 P, EU:C:2019:268, punctul 81).

51 În acest sens, a se vedea Hotărârea din 30 mai 2013, Doux Élevage și Coopérative agricole UKL-ARREE (C-677/11, EU:C:2013:348, punctul 32).

52 Raportorul public, domnul Louis Dutheillet de Lamothe, s-a exprimat în același sens în concluziile sale citate la nota de subsol 40 din prezentele concluzii.

89. În ceea ce privește criteriul care trebuie reținut pentru a efectua o asemenea apreciere, reiese din jurisprudență că nu este suficient ca elementele pertinente ale dispozitivului în discuție să se limiteze la a demonstra o influență efectivă a statului asupra mecanismelor pe care acest dispozitiv le instituie. În schimb, este necesar ca aceste elemente pertinente să permită să se concluzioneze că statul deține puterea de a dispune de fondurile gestionate și administrate de entitatea distinctă de autoritățile publice [53].

90. În acest sens, este esențial să se aprecieze gradul de autonomie asupra fondurilor de care beneficiază, în temeiul reglementării naționale, entitatea distinctă care le gestionează. În special, este necesar să se verifice dacă reglementarea în discuție în litigiul principal nu conferă autorității competente posibilitatea de a dirija sau de a influența administrarea fondurilor și trebuie de asemenea să se aprecieze tipul și gradul de control pe care autoritățile publice îl exercită asupra entității distincte menționate [54].

91. În acest context, considerațiile următoare ni se par pertinente în raport cu dispozitivul în discuție.

92. În primul rând, în ceea ce privește inițiativa de plată a fondurilor, deși este cert că utilizarea lor urmărește obiective politice concrete, stabilite și definite de autoritățile publice [55], și că obligația de a trata deșeurile provine direct de la stat, în schimb, inițiativa de a plăti contribuțiile nu provine direct de la stat, ci din opțiunea operatorilor de pe piață de a adera la ecoorganism [56].

93. În al doilea rând, în ceea ce privește destinarea exclusivă a fondurilor către obiectivele stabilite de autoritatea publică, Curtea a statuat deja că, deși acesta este unul dintre criteriile care trebuie luate în considerare [57], nu este totuși suficient, în sine, pentru a concluziona că statul poate dispune de acestea în sensul jurisprudenței citate la punctul 56 din prezentele concluzii [58]. În schimb, Curtea a considerat că principiul legal de destinare exclusivă a fondurilor în cauză tinde mai degrabă să demonstreze, în lipsa oricărui alt element în sens contrar, tocmai că statul nu este în măsură să dispună de aceste fonduri, adică să decidă o destinație diferită de cea prevăzută de legislația în cauză [59].

94. În al treilea rând, în ceea ce privește gradul de autonomie de care beneficiază ecoorganismul cu privire la fonduri, în speță este neîndoielnic că statul păstrează o influență efectivă asupra fluxurilor financiare referitoare la aceste fonduri. Astfel, prin stabilirea „baremului în aval”, acesta exercită o influență decisivă asupra cuantumului sprijinului financiar plătit operatorilor de sortare. În plus, „baremul în amonte”, care stabilește contribuțiile care trebuie plătite de operatorii de pe piață ecoorganismului, depinde într-o mare măsură de aceste cuantumuri, întrucât ecoorganismul trebuie să desfășoare activitățile pentru care a primit autorizația fără scop lucrativ.

95. Totuși, în observațiile pe care le-a prezentat în fața Curții, guvernul francez a evidențiat o serie de elemente care par să demonstreze un nivel efectiv de autonomie de care ar beneficia ecoorganismul în cadrul dispozitivului în discuție, în mod specific cu privire la fonduri.

53 A se vedea în acest sens Hotărârea din 28 martie 2019, Germania/Comisia (C-405/16 P, EU:C:2019:268, punctul 75).

54 În această privință, a se vedea Hotărârea din 30 mai 2013, Doux Élevage și Coopérative agricole UKL-ARREE (C-677/11, EU:C:2013:348, punctul 38).

55 Iar nu stabilite de entitatea distinctă însăși, precum în cauzele Pearle și Doux Élevage (a se vedea punctele 64 și 83 de mai sus).

56 În mod evident, această considerație este influențată de o eventuală constatare a caracterului obligatoriu *de facto* al contribuțiilor, așa cum s-a menționat la punctul 79 de mai sus. Astfel, dacă aceste contribuții sunt obligatorii *de facto*, este posibil să se considere că inițiativa de a le plăti nu este rezultatul unei alegeri libere a întreprinderilor.

57 În această privință, a se vedea Hotărârea din 17 iulie 2008, Essent Netwerk Noord și alții (C-206/06, EU:C:2008:413, punctul 69), și Hotărârea din 15 mai 2019, Achema și alții (C-706/17, EU:C:2019:407, punctul 66).

58 A se vedea în acest sens Hotărârea din 28 martie 2019, Germania/Comisia (C-405/16 P, EU:C:2019:268, punctul 76).

59 A se vedea Hotărârea din 28 martie 2019, Germania/Comisia (C-405/16 P, EU:C:2019:268).

96. Astfel, baremul în amonte este stabilit de ecoorganism însuși și nu este validat de autoritatea publică, ci este supus exclusiv unei simple obligații de informare. Or, așa cum am arătat mai sus, cuantumurile contribuțiilor în amonte stabilite în acest barem depind în mod semnificativ de cuantumul sprijinului plătit operatorilor de sortare, astfel cum este stabilit în baremul în aval. În plus, ecoorganismul trebuie să ajusteze cuantumul contribuțiilor pe care le percepe de la operatorii de pe piață la nivelul strict necesar pentru îndeplinirea obligațiilor sale [60]. Totuși, reiese că cuantumul sprijinului financiar nu este singurul factor care influențează stabilirea baremului în amonte, contribuțiile în amonte depinzând de asemenea, astfel, de alte elemente asupra cărora, potrivit guvernului francez, ecoorganismul ar avea o influență, precum costurile de gestionare sau modularea baremului potrivit unor criterii de ecoconcepție [61].

97. Guvernul francez susține de asemenea că ecoorganismul autorizat ar avea un rol preponderent și în stabilirea baremului în aval. Acest barem ar corespunde, astfel, costului net mediu al sortării care ar fi stabilit de autoritatea publică pe baza propunerilor cuprinse în bilanțul anual al Observatorului de mediu, economic și social privind sortarea și valorificarea deșeurilor de TLC instituit de ecoorganismul autorizat [62].

98. Este de asemenea pertinent să arătăm că, în ceea ce privește eligibilitatea pentru a încheia convenții cu ecoorganismul a operatorilor de sortare, care ar fi, în ultimă instanță, beneficiarii unui eventual ajutor de stat, caietul de sarcini anexat la Decretul din 2014 stabilește criterii de eligibilitate pe care acești operatori trebuie să le îndeplinească pentru a putea încheia o convenție [63]. Totuși, guvernul francez arată că ecoorganismul poate adăuga el însuși criterii de eligibilitate, ceea ce ar fi făcut prin introducerea unui criteriu privind dimensiunea operatorului de sortare, precum și alte obligații contractuale pe care ar trebui să le îndeplinească operatorii menționați. S-ar părea astfel că, spre deosebire de cazul schemelor examinate în cauzele în care Curtea a recunoscut natura de resurse de stat a fondurilor în discuție [64], în speță entitatea dispune de o marjă efectivă de autonomie în stabilirea beneficiarilor sprijinului financiar plătit.

99. Revine instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă, *in concreto*, toate aceste elemente menționate de guvernul francez atribuie într-adevăr o marjă de autonomie efectivă ecoorganismului cu privire la fonduri, care să fie suficientă pentru a exclude că autoritatea publică dispune de posibilitatea de a dirija sau de a influența administrarea fondurilor.

100. În al patrulea rând, în ceea ce privește gradul de control pe care autoritățile publice îl exercită asupra ecoorganismului, acesta se desfășoară în două etape. La nivelul acordării autorizației, acest control pare a fi destul de strict, în măsura în care, pentru a obține autorizația menționată, ecoorganismul trebuie să fie în măsură să îndeplinească toate condițiile specificate în caietul de sarcini. În continuare, astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 18, 26, 36 și 37 din prezentele concluzii, acest control se materializează în esență prin participarea cenzorului de stat la reuniunile Consiliului de administrație al ecoorganismului autorizat și prin obligația acestuia de informare către autoritățile publice, pentru a le permite să controleze respectarea cerințelor legate de schema de răspundere extinsă a operatorilor de pe piața produselor TLC.

60 A se vedea articolul L. 543-215 din Codul mediului.

61 A se vedea capitolul III, punctul C.4. din caietul de sarcini.

62 Capitolul VI, punctul D din caietul de sarcini.

63 Capitolul VI, punctul B din caietul de sarcini. A se vedea punctele 20, 128 și 129 din prezentele concluzii.

64 De exemplu, în schema în discuție în cauza Achema, statul aproba numele beneficiarilor ajutorului [a se vedea Hotărârea din 15 mai 2019, Achema și alții (C-706/17, EU:C:2019:407, punctele 60 și 87)].

101. În această privință, observăm, pe de o parte, că, astfel cum a arătat raportorul public în concluziile prezentate în cauza pendinte în fața Conseil d'État (Consiliul de Stat)[65], acest control nu poate fi în mod cert asimilat unei tutele asupra unei instituții publice sau competențelor pe care le conferă o participare semnificativă la capitalul unei societăți. Astfel, în cazul unei semnalări din partea cenzorului, statul dispune numai de competențe polițienești și de sancționare pentru a se impune, în cazul nerespectării reglementării.

102. Pe de altă parte, trebuie să se observe de asemenea că însuși dreptul Uniunii, printre altele Directiva 2008/98, impune statelor membre să instituie un cadru adecvat de monitorizare și de aplicare a schemei de răspundere extinsă a producătorilor[66].

c) Cu privire la existența unei legături suficient de directe între avantajul în discuție și o diminuare, cel puțin potențială, a bugetului de stat

103. Astfel cum s-a arătat la punctul 60 de mai sus, pentru a se stabili dacă un avantaj acordat unui beneficiar în mod direct sau indirect prin intermediul resurselor de stat sau care reprezintă o sarcină suplimentară pentru stat grevează bugetul de stat, trebuie să se verifice dacă există o legătură suficient de directă între, pe de o parte, acest avantaj și, pe de altă parte, o diminuare a bugetului de stat menționat sau un risc economic suficient de concret de sarcini care îl grevează.

104. În această privință, Curtea a clarificat că nu este necesar ca o asemenea diminuare sau chiar un asemenea risc să corespundă sau să fie echivalent avantajului menționat și nici ca acesta din urmă să aibă drept contrapartidă o asemenea diminuare sau un asemenea risc sau să aibă aceeași natură ca și angajarea resurselor de stat din care decurge[67]. Este, totuși, cel puțin necesar să existe un risc suficient de concret de realizare, în viitor, a unei sarcini suplimentare pentru stat[68].

105. Totuși, în speță, din informațiile din dosarul de care dispune Curtea nu reiese că ar exista o legătură între, pe de o parte, avantajul care ar fi reprezentat de plata unui sprijin financiar operatorilor de sortare și, pe de altă parte, o diminuare a bugetului de stat sau un risc economic suficient de concret de sarcini care îl grevează.

106. În această privință, arătăm, în primul rând, că natura contribuțiilor în amonte plătite de operatorii de pe piață ecoorganismului nu este asimilabilă celei a unei taxe sau a unui impozit. Nu este vorba despre contribuții impuse în mod unilateral prin lege, pe care operatorii de pe piață menționați sunt obligați să le plătească[69].

107. Cu privire la acest aspect, este pertinent să se observe că, astfel cum s-a arătat deja[70], însuși Conseil d'État (Consiliul de Stat) a precizat în jurisprudența sa, deși cu privire la sistemele de răspundere extinsă a producătorilor din cadrul altor filiere decât cea a produselor TLC, că contribuțiile plătite unui ecoorganism constituie o contrapartidă directă a unui serviciu prestat și, prin urmare, nu pot fi considerate o plată asimilabilă unui impozit sau unei taxe instituite de autoritatea publică.

65 A se vedea concluziile raportorului public, domnul Louis Dutheillet de Lamothe, citate la nota de subsol 40 de mai sus.

66 A se vedea articolul 8a alineatul (5) din Directiva 2008/98. În această privință, trebuie totuși arătat de asemenea că, întrucât această dispoziție a fost introdusă prin Directiva 2018/851, nu este aplicabilă ca atare *ratione temporis* cauzei aflate pe rolul Conseil d'État (Consiliul de Stat).

67 Hotărârea din 19 martie 2013, Bouygues și Bouygues Télécom/Comisia și alții și Comisia/Franța și alții (C-399/10 P și C-401/10 P, EU:C:2013:175, punctul 110).

68 Hotărârea din 19 martie 2013, Bouygues și Bouygues Télécom/Comisia și alții și Comisia/Franța și alții (C-399/10 P și C-401/10 P, EU:C:2013:175, punctul 106). În acest sens, a se vedea de asemenea Hotărârea din 1 decembrie 1998, Ecotrade (C-200/97, EU:C:1998:579, punctul 41).

69 A se vedea în acest sens Hotărârea din 17 iulie 2008, Essent Netwerk Noord și alții (C-206/06, EU:C:2008:413, punctele 45-47 și 66), și Hotărârea din 28 martie 2019, Germania/Comisia (C-405/16 P, EU:C:2019:268, punctul 68).

70 A se vedea nota de subsol 12 din prezentele concluzii, precum și jurisprudența Conseil d'État (Consiliul de Stat) menționată în aceasta.

108. În al doilea rând, din dosar nu rezultă că ar exista un mecanism, instituit și reglementat de statul membru, de compensare a costurilor care rezultă din obligația de a realiza tratarea deșeurilor provenite din produsele TLC, prin care statul ar garanta operatorilor de pe piață acoperirea integrală a costurilor menționate, cum era cazul, de exemplu, în alte cauze în care s-a pronunțat Curtea [71]. Dispozitivul nu obligă operatorii menționați nici să repercuteze asupra clienților finali sumele plătite cu titlu de contribuție ecoorganismului [72].

109. Din aceste considerații rezultă, pe baza informațiilor cuprinse în dosarul de care dispune Curtea, că, pe de o parte, s-ar părea că dispozitivul în discuție nu presupune că statul renunță la resurse, indiferent cu ce titlu, cum ar fi impozite, taxe, contribuții sau altele, care, potrivit legislației naționale, ar fi trebuit să fie plătite către bugetul de stat [73] și că, astfel, acesta nu este susceptibil să priveze trezoreria statului membru de anumite intrări de lichidități și, prin urmare, să reducă bugetul acestuia [74]. Pe de altă parte, nu reiese nici că acest dispozitiv generează un risc suficient de concret de realizare, în viitor, a unei sarcini suplimentare pentru stat.

d) Concluzie cu privire la calificarea drept „resurse de stat” a fondurilor utilizate de un ecoorganism pentru a plăti sprijinul financiar operatorilor de sortare în cadrul dispozitivului în discuție

110. În concluzie, în lumina tuturor considerațiilor care precedă, tindem să considerăm că fondurile pe care un ecoorganism precum Eco TLC le utilizează, în temeiul dispozitivului de răspundere extinsă a operatorilor de pe piața produselor TLC, pentru a plăti sprijinul financiar operatorilor de sortare nu constituie resurse de stat.

111. Astfel cum s-a arătat la punctul 45 din prezentele concluzii, va reveni totuși instanței de trimitere, care dispune de toate datele și de celelalte informații factuale necesare pentru a efectua o analiză completă, sarcina de a lua decizia finală cu privire la acest aspect. În acest scop, ea va trebui în special să verifice, pe baza indicațiilor care îi vor fi furnizate de Curte, în primul rând, dacă contribuțiile operatorilor de pe piața produselor TLC către Eco TLC au un caracter obligatoriu *de facto*, în al doilea rând, dacă trebuie să se considere că fondurile în discuție, cu toate că sunt gestionate de Eco TLC, rămân totuși în mod constant, din cauza lipsei de autonomie a Eco TLC cu privire la aceste fonduri și a întinderii competențelor publice de control exercitate asupra acesteia, sub control public și la dispoziția autorităților naționale competente și, în al treilea rând, dacă există o legătură suficient de directă între avantajul în discuție și o diminuare, cel puțin potențială, a bugetului de stat.

D. Cu privire la existența unui avantaj economic

112. Dintre condițiile menționate la punctul 41 din prezentele concluzii, vom analiza în continuare condiția existenței unui avantaj economic.

71 A se vedea, de exemplu, Hotărârea din 19 decembrie 2013, Association Vent De Colère! și alții (C-262/12, EU:C:2013:851, punctele 26 și 36), precum și Hotărârea din 15 mai 2019, Achema și alții (C-706/17, EU:C:2019:407, punctul 71). În această privință, a se vedea de asemenea Hotărârea din 13 septembrie 2017, ENEA (C-329/15, EU:C:2017:671, punctul 30), și Hotărârea din 28 martie 2019, Germania/Comisia (C-405/16 P, EU:C:2019:268, punctul 84).

72 A se vedea Hotărârea din 28 martie 2019, Germania/Comisia (C-405/16 P, EU:C:2019:268, punctul 70).

73 Hotărârea din 30 mai 2013, Doux Élevage și Coopérative agricole UKL-ARREE (C-677/11, EU:C:2013:348, punctul 32).

74 În acest sens, a se vedea Hotărârea din 8 septembrie 2011, Comisia/Țările de Jos (C-279/08 P, EU:C:2011:551, punctul 107), Hotărârea din 9 octombrie 2014, Ministerio de Defensa și Navantia (C-522/13, EU:C:2014:2262, punctul 48), precum și Hotărârea din 16 aprilie 2015, Trapeza Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235, punctul 28).

113. În această privință, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, sunt considerate ajutoare de stat intervențiile care, sub orice formă, pot favoriza direct sau indirect întreprinderi sau care trebuie să fie considerate un avantaj economic pe care întreprinderea beneficiară nu l-ar fi putut obține în condiții de piață normale [75].

114. Astfel, sunt considerate ajutoare, printre altele, intervențiile care, sub diverse forme, reduc sarcinile care grevează în mod normal bugetul unei întreprinderi și care, din acest motiv, fără să fie subvenții în sensul strict al termenului, au aceeași natură și efecte identice [76]. Există un avantaj atunci când situația financiară a unei întreprinderi este ameliorată ca urmare a unei intervenții a statului realizate în alte condiții decât condițiile normale ale pieței [77].

115. În speță, în temeiul elementelor care reies din dosarul de care dispune Curtea, rezultă că diferitele tipuri de sprijin financiar plătit de Eco TLC operatorilor de sortare cu care a încheiat convenții nu corespund în mod necesar prețurilor pieței pentru sortarea și pentru reciclarea deșeurilor provenite din produsele TLC [78].

116. Astfel, după cum a arătat Comisia, în primul rând, obiectivul urmărit de sprijinul acordat operatorilor de sortare nu pare să vizeze plata unui preț pentru un serviciu prestat, ci vizează, așa cum reiese din caietul de sarcini [79], „atât sustenabilitatea filierei de gestionare a acestor deșeuri, contribuind la costurile gestionării respective, cât și dezvoltarea performanței acestei filiere, în sensul creșterii cantității de tonaje triate, precum și al reducerii maxime a deșeurilor eliminate fără valorificare”. Sprijinul financiar urmărește astfel, în principal, un obiectiv de mediu, respectiv acela de a descuraja eliminarea deșeurilor provenite din produsele TLC fără valorificare. Acest sprijin vizează de asemenea obiectivul cu caracter social de a favoriza întreprinderile care angajează într-o măsură mai mare persoane cu dificultăți de integrare pe piața muncii.

117. În al doilea rând, formulele de calcul al sprijinului cuprinse în caietul de sarcini nu se întemeiază pe costurile serviciilor de sortare și de reciclare [80]. Acestea nu țin seama nici de costurile serviciului, nici de prețul pieței. În schimb, calculul se întemeiază pe activitatea globală a operatorului și ia în considerare alți factori care pot constitui un avantaj economic.

118. Astfel, de exemplu, sprijinul pentru dezvoltare reprezintă o completare a sprijinului pentru sustenabilitate și vizează, printre altele, suportarea investițiilor realizate de organismele de sortare pentru crearea unor noi centre de sortare sau pentru extinderi. Suportarea acestor investiții, fără referire la o contrapartidă pentru Eco TLC, pare să confere într-adevăr un avantaj economic operatorilor de sortare cu care au fost încheiate convenții.

119. În plus, întrucât costurile legate de remunerarea angajaților grevează, prin natura lor, bugetul întreprinderilor, suportarea lor constituie, potrivit jurisprudenței Curții, un avantaj economic [81]. Astfel, suportarea costurilor pentru angajarea unor persoane defavorizate poate constitui în egală măsură un asemenea avantaj.

75 Hotărârea din 27 iunie 2017, Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania (C-74/16, EU:C:2017:496, punctul 65 și jurisprudența citată), Hotărârea din 6 martie 2018, Comisia/FIH Holding și FIH Erhvervsbank (C-579/16 P, EU:C:2018:159, punctul 44), precum și Hotărârea din 15 mai 2019, Achema și alții (C-706/17, EU:C:2019:407, punctul 74 și jurisprudența citată).

76 Hotărârea din 19 martie 2013, Bouygues și Bouygues Télécom/Comisia și alții și Comisia/Franța și alții (C-399/10 P și C-401/10 P, EU:C:2013:175, punctul 101), precum și Hotărârea din 27 iunie 2017, Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania (C-74/16, EU:C:2017:496, punctul 66).

77 A se vedea în acest sens printre altele Hotărârea din 2 septembrie 2010, Comisia/Deutsche Post (C-399/08 P, EU:C:2010:481, punctul 40), și Hotărârea din 7 mai 2020, BTB Holding Investments și Duferco Participations Holding/Comisia (C-148/19 P, EU:C:2020:354, punctul 46 și jurisprudența citată).

78 În același sens, a se vedea concluziile raportorului public, domnul Louis Dutheillet de Lamothe, citate la nota de subsol 40 din prezentele concluzii.

79 Capitolul VI, punctul C.

80 A se vedea punctele 20 și 21 din prezentele concluzii.

81 Hotărârea din 12 decembrie 2002, Belgia/Comisia (C-5/01, EU:C:2002:754, punctele 38 și 39).

120. Din considerațiile care precedă reiese că, drept urmare a formulei de calcul utilizate pentru stabilirea sprijinului financiar și a luării în considerare, în acest scop, a altor factori decât costurile aferente operațiunilor de reciclare și de tratare a deșeurilor în discuție, se poate considera, sub rezerva verificărilor care vor fi efectuate de instanța de trimitere, că acest sprijin financiar pe care Eco TLC îl plătește operatorilor de sortare în temeiul dispozitivului în discuție în litigiul principal conferă un avantaj economic operatorilor menționați, de care aceștia nu ar fi dispus dacă s-ar fi aflat într-o situație normală de piață [82].

E. Cu privire la selectivitatea avantajului economic conferit operatorilor de sortare cu care au fost încheiate convenții

121. În ceea ce privește condiția selectivității, trebuie amintit că, pentru a intra în domeniul de aplicare al articolului 107 alineatul (1) TFUE, măsura în cauză trebuie să confere avantajul în mod selectiv anumitor întreprinderi sau categorii de întreprinderi ori anumitor sectoare economice, plasându-le într-o situație mai favorabilă decât pe altele [83].

122. Aprecierea condiției referitoare la selectivitatea avantajului impune să se determine dacă, în cadrul unui anumit regim juridic, măsura națională în discuție este de natură să favorizeze „anumite întreprinderi sau producerea anumitor bunuri” față de altele care, în raport cu obiectivul urmărit de regimul respectiv, se găsesc într-o situație de fapt și de drept comparabilă și care sunt supuse astfel unui tratament diferențiat care poate în esență să fie calificat drept „discriminatoriu” [84]. Noțiunea de „ajutor de stat” nu are în vedere măsurile de stat care instituie o diferențiere între întreprinderi și care sunt, așadar, *a priori* selective dacă această diferențiere rezultă din natura sau din economia sistemului din care ele fac parte [85].

123. Examinarea aspectului dacă o măsură are un caracter selectiv coincide astfel, în esență, cu cea a aspectului dacă măsura în cauză se aplică acestui ansamblu de operatori economici în mod nediscriminatoriu. Prin urmare, conceptul de selectivitate este legat de cel de discriminare [86].

124. Or, deși este adevărat, astfel cum susține Comisia în observațiile sale, că măsura este rezervată operatorilor de sortare din sectorul TLC, Curtea a clarificat totuși că o măsură de care beneficiază numai un sector de activitate sau o parte din întreprinderile din acest sector nu este în mod necesar selectivă. Aceasta este selectivă, astfel cum decurge din considerațiile enunțate la cele două puncte precedente, numai dacă, în cadrul unui regim juridic determinat, are ca efect să avantajeze anumite întreprinderi în raport cu altele care aparțin altor sectoare sau aceluiași sector și care se află, în raport cu obiectivul urmărit de acest regim, într-o situație de fapt și de drept comparabilă [87].

82 A se vedea în această privință Hotărârea din 6 martie 2018, Comisia/FIH Holding și FIH Erhvervsbank (C-579/16 P, EU:C:2018:159, punctul 45). În același sens, a se vedea concluziile raportorului public, domnul Louis Dutheillet de Lamothe, citate la nota de subsol 40 din prezentele concluzii.

83 A se vedea în acest sens Hotărârea din 4 iunie 2015, Comisia/MOL (C-15/14 P, EU:C:2015:362, punctul 59), și Hotărârea din 30 iunie 2016, Belgia/Comisia (C-270/15 P, EU:C:2016:489, punctul 48).

84 Hotărârea din 15 mai 2019, Achema și alții (C-706/17, EU:C:2019:407, punctul 84). După cum se știe, această jurisprudență provine din Hotărârea din 8 noiembrie 2001, Adria-Wien Pipeline și Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke (C-143/99, EU:C:2001:598; a se vedea în mod specific punctul 41), referitoare la reducerea taxei pe energie acordată în Austria întreprinderilor care își desfășoară activitatea în principal în sectorul de producție. Aceasta a fost ulterior confirmată în materie fiscală în două hotărâri ale Curții pronunțate în Marea Cameră, respectiv Hotărârea din 21 decembrie 2016, Comisia/World Duty Free Group și alții (C-20/15 P și C-21/15 P, EU:C:2016:981, punctul 86), și Hotărârea din 19 decembrie 2018, A-Brauerei (C-374/17, EU:C:2018:1024, punctul 22). Curtea a clarificat totuși în mod explicit că această metodă nu este rezervată examinării măsurilor fiscale [Hotărârea din 21 decembrie 2016, Comisia/Hansestadt Lübeck (C-524/14 P, EU:C:2016:971, punctul 55)]. Astfel, instanțele Uniunii au utilizat această metodă de analiză în alte domenii decât cel fiscal; pe lângă ultima hotărâre menționată, a se vedea, de exemplu, Hotărârea din 28 iulie 2011, Mediaset/Comisia (C-403/10 P, EU:C:2011:533, punctul 36), și Hotărârea din 14 ianuarie 2015, Eventech (C-518/13, EU:C:2015:9, punctul 55 și următoarele).

85 Hotărârea din 21 decembrie 2016, Comisia/Hansestadt Lübeck (C-524/14 P, EU:C:2016:971, punctul 41 și jurisprudența citată).

86 A se vedea Hotărârea din 21 decembrie 2016, Comisia/Hansestadt Lübeck (C-524/14 P, EU:C:2016:971, punctul 53).

87 A se vedea Hotărârea din 21 decembrie 2016, Comisia/Hansestadt Lübeck (C-524/14 P, EU:C:2016:971, punctul 58).

125. În speță, pentru a stabili caracterul selectiv al eventualului avantaj acordat operatorilor de sortare cu care au fost încheiate convenții, trebuie să se verifice, așadar, dacă dispozitivul în discuție introduce diferențieri între operatorii care se află, în raport cu obiectivul urmărit de reglementarea în cauză, într-o situație de fapt și de drept comparabilă [88].

126. Mai întâi, în ceea ce privește dispozitivul național care prevede răspunderea extinsă a producătorilor pentru gestionarea deșeurilor provenite din produsele TLC, trebuie arătat că obiectivul principal al acestui dispozitiv este reprezentat de sustenabilitatea și de dezvoltarea unei filiere de gestionare a deșeurilor provenite din aceste produse care favorizează, în special și în conformitate cu ierarhia modurilor de tratare a deșeurilor definită de Directiva 2008/98 [89], valorificarea lor materială, și anume reutilizarea și reciclarea lor [90].

127. În această privință, trebuie arătat că, astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 4 și 7-9 din prezentele concluzii, pe de o parte, însuși dreptul Uniunii prevede introducerea unei scheme de răspundere extinsă a producătorilor și, pe de altă parte, obiectivul principal al dispozitivului în discuție coincide cu obiectivul reglementării Uniunii privind deșeurile și, mai general, cu obiectivul principal al Uniunii de promovare a creșterii durabile. În această privință, guvernul francez a specificat, în observațiile sale, că legiuitorul francez a introdus cadrul legislativ și normativ în discuție tocmai pentru a îndeplini obiectivele și obligațiile stabilite prin Directiva 2008/98.

128. În continuare, deși dispozitivul în discuție nu derogă în mod formal de la un cadru juridic de referință dat, acesta are totuși ca efect să excludă de la plata sprijinului financiar operatorii de sortare care nu îndeplinesc condițiile stabilite în cadrul dispozitivului menționat [91]. În această privință, trebuie amintit că articolul 107 alineatul (1) TFUE definește intervențiile statului în funcție de efectele lor, independent de tehnicile utilizate [92].

129. Prin urmare, nu se poate exclude *a priori* că un astfel de dispozitiv permite favorizarea, în practică, a „anumitor întreprinderi sau a producerii anumitor bunuri” în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE prin faptul că le conferă sprijinul financiar menționat.

130. În această privință, din dosarul de care dispune Curtea reiese totuși că, sub rezerva verificărilor care trebuie efectuate de instanța de trimitere, posibilitatea de a încheia o convenție cu ecoorganismul și, prin urmare, de a primi sprijinul financiar prevăzut de dispozitivul în discuție pare a fi deschisă tuturor operatorilor din sector prezenți pe întregul teritoriu al Uniunii Europene.

131. S-ar părea, așadar, că, în principiu, dispozitivul în discuție nu creează nicio discriminare între operatorii din sector în ceea ce privește accesul la sprijinul financiar prevăzut de dispozitivul în discuție.

88 A se vedea în acest sens Hotărârea din 14 ianuarie 2015, Eventech (C-518/13, EU:C:2015:9, punctul 56).

89 A se vedea considerentul (31) și articolul 4 din Directiva 2008/98.

90 Dispozitivul vizează de asemenea optimizarea gestionării acestor deșeuri pe planul mediului, pe plan economic și pe plan social. În această privință, a se vedea preambulul Decretului din 2014.

91 Curtea a utilizat o metodă de analiză analogă, deși cu privire la o măsură națională care conferea un avantaj fiscal, în Hotărârea din 26 aprilie 2018, ANGED (C-233/16, EU:C:2018:280, în mod specific punctul 46 și următoarele).

92 Hotărârea din 26 aprilie 2018, ANGED (C-233/16, EU:C:2018:280, punctul 47), și Hotărârea din 7 noiembrie 2019, UNESA și alții (C-105/18-C-113/18, EU:C:2019:935, punctul 64 și jurisprudența citată).

132. Totuși, pentru ca un operator de sortare să poată încheia o convenție cu ecoorganismul și, prin urmare, să fie eligibil pentru a primi sprijinul financiar, caietul de sarcini prevede că acesta trebuie să respecte două tipuri de condiții [93]. În primul rând, el trebuie să respecte legislația națională referitoare la protecția mediului și la siguranța instalațiilor de tranzit, regrupare, sortare și tratare a deșeurilor sau o legislație echivalentă în celelalte țări ale Uniunii. În al doilea rând, centrele sale de sortare trebuie să respecte, anual, criterii de performanță și de trasabilitate, a căror finalitate este de a promova în mod prioritar valorificarea materială (reutilizare, reciclare și alte tipuri de valorificare materială).

133. Mai specific, potrivit caietului de sarcini, în primul rând, cel puțin 90 % dintre deșeurile TLC sortate trebuie să facă obiectul unei valorificări materiale (reutilizare, reciclare și alte tipuri de valorificare materială), în al doilea rând, cel puțin 20 % dintre deșeurile sortate trebuie să facă obiectul unei reciclări (destrămare și/sau ștergere), pentru a contribui la dezvoltarea acestui debușeu pe lângă reutilizare, și, în al treilea rând, maximum 5 % dintre deșeuri pot face obiectul eliminării.

134. În această privință, nu se poate contesta că astfel de condiții, obiective, în măsura în care urmăresc să favorizeze în mod semnificativ valorificarea materială și, în mod specific, reciclarea, precum și să descurajeze eliminarea deșeurilor provenite din produsele TLC fără valorificare, sunt în concordanță cu obiectivele urmărite de reglementarea Uniunii în materia deșeurilor și a răspunderii extinse a producătorilor, menționate la punctele 122 și 123 de mai sus, a căror punere în aplicare o constituie legislația franceză care a creat dispozitivul în discuție [94].

135. În aceste condiții, prevederea unor astfel de criterii conduce la distingerea unor operatori care nu se află într-o situație comparabilă în raport cu obiectivele urmărite de legislația care le-a stabilit [95].

136. Operatorii de sortare a căror capacitate tehnică sau structură organizațională nu le permite îndeplinirea unor asemenea condiții se află într-o situație de fapt suficient de diferită pentru a considera că nu este comparabilă, în raport cu obiectivele menționate, cu cea a operatorilor care, în schimb, sunt în măsură să le îndeplinească. Astfel, faptul că operatorii menționați nu pot avea acces la sprijinul financiar prevăzut de dispozitivul în discuție în litigiul principal nu îi supune unui tratament diferențiat care poate în esență să fie calificat drept „discriminatoriu”.

137. Rezultă că dispozitivul în discuție nu conferă un avantaj economic selectiv operatorilor de sortare care, fiind în măsură să respecte criteriile obiective stabilite în caietul de sarcini, pot să încheie convenții cu ecoorganismul și, astfel, să aibă acces la sprijinul financiar.

138. În această privință, trebuie totuși să mai arătăm că, astfel cum s-a observat la punctul 98 din prezentele concluzii, reiese că, în cadrul dispozitivului în discuție, ecoorganismul poate prevedea el însuși criterii suplimentare pe care operatorii de sortare trebuie să le îndeplinească pentru a încheia convenții cu el. În acest context, este pertinentă observația potrivit căreia caietul de sarcini prevede că ecoorganismul este acela care definește, în cererea sa de autorizare și în convenția tip încheiată între el și operatorii de sortare, modalitățile de trasabilitate în amonte a deșeurilor sortate.

139. Or, întrucât Curtea nu dispune de informații suficiente cu privire la aceste elemente, va reveni instanței de trimitere sarcina de a aprecia dacă aceste condiții dau naștere unui tratament diferențiat care poate în esență să fie calificat, în raport cu obiectivul urmărit de schema în discuție, drept „discriminatoriu”.

93 A se vedea capitolul VI, punctul B.

94 A se vedea în acest sens Hotărârea din 26 aprilie 2018, ANGED (C-233/16, EU:C:2018:280, în mod specific punctul 53). În această privință, a se vedea nota de subsol 91 din prezentele concluzii.

95 A se vedea în acest sens Hotărârea din 26 aprilie 2018, ANGED (C-233/16, EU:C:2018:280, punctul 55). În această privință, a se vedea nota de subsol 91 din prezentele concluzii.

F. Cu privire la efectul măsurii asupra concurenței și la afectarea schimburilor comerciale dintre statele membre

140. În ceea ce privește celelalte două condiții menționate la punctul 41 de mai sus, reiese din jurisprudența Curții că, în vederea calificării unei măsuri naționale ca „ajutor de stat”, nu este necesar să se stabilească o incidență reală a ajutorului în cauză asupra schimburilor comerciale dintre statele membre și o denaturare efectivă a concurenței, ci doar să se examineze dacă ajutorul respectiv este susceptibil să afecteze aceste schimburi și să denatureze concurența [96].

141. Cu toate acestea, atingerea adusă schimburilor comerciale dintre statele membre nu poate fi pur ipotetică sau prezumată. Astfel, este necesar să se determine motivul pentru care măsura analizată este susceptibilă să afecteze, prin efectele sale previzibile, schimburile comerciale dintre statele membre [97].

142. În această privință, în ceea ce privește condiția întemeiată pe denaturarea concurenței, trebuie arătat că, dacă dispozitivul în discuție ar conferi operatorilor de sortare cu care au fost încheiate convenții un avantaj de care aceștia nu ar dispune în condiții normale de piață și care este susceptibil să supracompenseze costurile aferente operațiunilor de reciclare și de tratare a deșeurilor în cauză, acest avantaj ar fi de natură să consolideze poziția concurențială a acestor operatori în raport cu alte întreprinderi concurente. Astfel, par să nu existe îndoieli cu privire la faptul că această condiție ar trebui considerată ca fiind îndeplinită.

143. În ceea ce privește condiția afectării schimburilor comerciale dintre statele membre, trebuie arătat, pe de o parte, că sprijinul financiar vizează numai deșeurile de origine franceză. Astfel, în temeiul dispozitivului, operatorii de sortare cu care au fost încheiate convenții sunt încurajați să preia numai mărfurile de origine franceză, în detrimentul comerțului din interiorul Uniunii. Pe de altă parte, dacă încheierea unei convenții cu Eco TLC ar reprezenta o cerință prealabilă pentru a intra pe piața franceză a sortării și reciclării deșeurilor provenite din produsele TLC, această împrejurare ar putea să facă mai dificil accesul pe această piață al operatorilor din alte state membre. În aceste condiții, apreciem că dispozitivul în discuție poate fi considerat ca fiind susceptibil să afecteze, prin efectele sale previzibile, schimburile comerciale dintre statele membre.

IV. Concluzie

144. În lumina considerațiilor care precedă, propunem Curții să răspundă la întrebarea preliminară adresată de Conseil d’État (Consiliul de Stat, Franța) după cum urmează:

1) Articolul 107 TFUE trebuie interpretat în sensul că un dispozitiv privind răspunderea extinsă a producătorilor pentru gestionarea deșeurilor precum cel prevăzut de reglementarea națională în cauză, prin care un ecoorganism privat fără scop lucrativ, titular al unei autorizații eliberate de autoritățile publice, percepe de la entitățile care introduc pe piață o anumită categorie de produse, care încheie cu acesta o convenție în acest scop, contribuții în schimbul serviciului care constă în realizarea în numele acestora a obligației lor de tratare a deșeurilor provenite din produsele respective, și plătește unor operatori însărcinați cu sortarea și cu valorificarea acestor deșeuri subvenții al căror cuantum este stabilit prin decretul de autorizare pe baza obiectivelor de mediu și sociale, nu trebuie, în principiu, să fie considerat un ajutor de stat în sensul dispoziției menționate.

96 Hotărârea din 27 iunie 2017, Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania (C-74/16, EU:C:2017:496, punctul 78 și jurisprudența citată). A se vedea de asemenea Hotărârea din 19 decembrie 2019, Arriva Italia și alții (C-385/18, EU:C:2019:1121, punctul 42).

97 Hotărârea din 15 mai 2019, Achema și alții (C-706/17, EU:C:2019:407, punctul 90 și jurisprudența citată).

2) Revine totuși instanței de trimitere, care dispune de date și alte informații factuale necesare pentru a efectua o analiză completă în ceea ce privește posibila calificare drept „ajutor de stat” a dispozitivului în cauză, sarcina de a verifica, în primul rând, dacă contribuțiile către ecoorganism ale entităților menționate care introduc produse pe piață au un caracter obligatoriu *de facto*, în al doilea rând, dacă trebuie să se considere că fondurile în discuție, cu toate că sunt gestionate de ecoorganism, rămân totuși în mod constant, din cauza lipsei de autonomie a acestuia cu privire la fondurile respective și a întinderii competențelor publice de control exercitate asupra sa, sub control public și la dispoziția autorităților naționale competente, în al treilea rând, dacă există o legătură suficient de directă între avantajul în cauză și o diminuare, cel puțin potențială, a bugetului de stat și, în al patrulea rând, dacă criteriile suplimentare pe care ecoorganismul le poate stabili el însuși și care trebuie îndeplinite de operatorii de sortare pentru a încheia convenții cu acesta dau naștere unui tratament diferențiat care poate în esență să fie calificat, în raport cu obiectivul urmărit de schema în cauză, drept „discriminatoriu”.